

- 1 -

Viimeinen sovitteluyritys Viipurissa.

kansan,
(Esittänyt haastattelussa edustaja Samuli Tervo 18/2 1940).

Kapinan aikana toimi Samuli Tervo Viipurin Lääninvaltuuskunnan kamreerina. Kun Kansanvaltuuskunta tuli Viipuriin, alkoi toimihenkilöitä joukoittain ilmestyä Viipurin Lääninhallituksen talolle passeja hakemaan. Niitä ei kuitenkaan annettu.

Kun sitten Kansanvaltuuskunnan pääjoukko saapui Viipuriin, tapasi S.T. tohtori Edvard Gyllingin ja kutsui hänet työhuoneeseensa keskustelemaan tilanteesta. Varemmin he olivat Eduskunnan valtiovarainvaliokunnassa joutuneet likeiseen yhteistoimintaan. Tervo tiedusteli Gyllingiltä, mitä hän arveli tilanteen kehityksestä, sekä oliko hän uskonut punaisten voittoon. Molemmat tulivat siihen havaintoon, että eivät olleet alunpitäenkaan uskoneet voittoon, mutta olivat katsoneet velvollisuudekseen liittyä yhteistoimintaan kapinallisten kanssa, jotta vasemmisto ei menettäisi kaikkea, toivoen samalla jossain sopivassa tilaisuudessa voivansa aikaan jonkunlaisen välityksen.

Tervo kysyi Gyllingiltä, oliko Kansanvaltuuskunnalla joitain neuvottelusuunnitelmia sodan lopettamiseksi, johon G. vastasi, ettei sillä hetkellä mitään muuta suunnitelmaa ollut, kuin että lännessä olevat joukot piti peräännyttämän Kymijoen itäpuolelle, jonka jälkeen Kymin silta piti räjäytettämän ja vihollinen siinä pysäytettämän, jotta neuvottelut saataisiin käyntiin. Siinä tarkoituksessa oli lännessä oleville joukoille jo annettu määräys perääntyä itäänpäin, mutta myöhemmin havaittiin, että kun vaaraa ei oltu joukoille selvästi ilmaistu, ne eivät totelleet ennenkuin vasta myöhemmin, kun ankarampi käsky annettiin.

Samaan neuvottelutilaisuuteen tuli Jussi Vuoristo. Tervo esitti silloin, että maan "silmentekeviä" kutsuttaisiin neuvottelemaan sodan lopettamisesta. Vuoristo yhtyi ajatukseen, ja sovittiin, että sellainen neuvottelukunta kutsuttaisiin koolle Lääninhallituksen taloon Tervon työhuoneeseen.

Sellainen epävirallinen neuvottelukunta kokoontuikin sitten mainittuun paikkaan. Koolle olleista Tervo mainitsee muistavansa m.m. toimittaja Paavo Leppäsen, Kusti Ahnalan, Emmanuel Aromaan ja Edvard Gyllingin. Gyllingille esitettiin, että kokouksen nimissä käännyttäisiin Kansanvaltuuskunnan puoleen ehdotuksella, että se ryhtyisi toimenpiteisiin kansalaissodan lopettamiseksi neuvottelujen kautta heti ja kääntyisi Pietarissa vielä olevien ulkovaltain lähetystöjen

puoleen pyynnöllä, että ne ryhtyisivät välittämään rauhaa. Gylling lupasi tehdä kaikkensa asian edistämiseksi ja ilmoittaa läsnäoleville Kansanvaltuuskunnan päätöksestä, olipa se myönteinen tai kielteinen.

Tervo kertoi Gyllingin tehneenkin parhaansa, mutta kun muut häneltä tiedustelivat, millä asteella asia on, hän voi vain vastata, että hän ei ollut saanut Kansanvaltuuskuntaa kokoon ~~vakavasti~~ asiaa käsittelemään. Syynä siihen oli se, että suuri osa Kansanvaltuuskunnan jäseniä oleskeli jo aika ajoittain Pietarissa ja vain silloin ^{useat} tällöin pistäytyi Viipurissa, ja muutkin varustautuivat vain matkaan ~~ehdimättä~~ ajatella neuvotteluja. Tervo ja muutkin neuvottelussa läsnäolleet pommittivat useasti Gyllingia saamattomuuden johdosta, mutta hän vain saattoi ilmoittaa, että kaikista yrityksistään huolimatta ei ollut voinut saada mitään aikaan.

Sitten, kun junayhteys Pietariin katkesi, ilmoitti Gylling Kansanvaltuuskunnan kieltäytyneen ryhtymästä toimenpiteisiin sodan lopettamiseksi, mutta hänen kertomansa mukaan se ei kuitenkaan tahtonut estää kyseessä olevaa ryhmää omista nimissään ryhtymästä toimenpiteisiin, joista Kansanvaltuuskunta ei kuitenkaan katsonut olevansa vastuussa.

Sitten kutsuttiin kokoon useat sovittelun kannattajat päättämään, mihin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin Gyllingin tiedoituksen johdosta. Kun kokous kuuli, että tie neuvotteluihin Kansanvaltuuskunnan kautta oli tukossa, se päätti itse ryhtyä toimimaan ja valitsi lähetystön matkustamaan Pietariin neuvottelemaan ulkovaltojen lähettiläiden kanssa. Neuvottelukuntaan valittiin tohtori N.R. af Ursin, joka jo oleskeli Pietarissa, Kaarlo Harvala ja Jussi Vuoristo. Jälkeenpäin kuuli Tervo, että punakaarti oli estänyt Harvalan matkan ^{ja matkaluvan} Pietariin, mutta kun Jussi Vuoristo oli jo ennen saanut valtuudet viedä Viipurin Osuuskaupan ja Kansan Työn varoja talteen Pietariin, pääsi hän matkustamaan. (Varmaa ei kuitenkaan ole, onko Harvala saanut edes tietoonsa kokouksen päätöksen. Tiedusteltava H:ltä).

Sama kokous valitsi paikallisiksi toimihenkilöiksi rauhan asiaa ajamaan Jussi Tervon Viipurista (Pehna Tervon isä) ja Samuli (Sami) Tervon. He ryhtyivät seuraavana päivänä täyttämään kokouksen antamia tehtäviä. Se oli jo kuitenkin myöhäistä. Tykit paukkuivat, toisella puolen valkoiset, toisella puolen punaiset. He menivät Läänin-hallituksen taloon. Samuli Tervo, joka oli hoitanut raha-asioita,

eikä tahtonut jättää jälkiään selvittämättömiksi, tarkasti kassan ja kassahuoneen, laittoi avaimet löydettävälle paikalle ja sanoi varti-
oivalle sotilaalle, ettei huoneeseen saa laskea ketään, ei edes Ter-
tai Kansanvaltuuskunnan
von omilla määräyksillä varustettuja. Miliisi kysyi, XXXX mitä hän
tekisi, jos käyttäisivät väkivaltaa. Tervo vastasi, ettei ihan kuolla
tarvitse, mutta kaikki on tehtävä, jotta kukaan eisään pääsisi.

Kun Tervo sitten poistui talosta, oli se jo aivan tyhjä. Vain joku
Turun valtuuskunnan jäsenistä nautasi laatikoitaan kokoon viedäk-
seen talteen lääninvaltuuskuntansa tavaroita. Kaikkien läänien val-
tuuskunnat olivat nim. kapinan lopulla bijoittuneet Viipurin XXXXX-
Lääninhallituksen taloon. Kun Samuli Tervo yhdessä Jussi Tervon
kanssa oli tullut taloon, oli shrapnelli juuri paukahtanut yllä ja
soraa tippunut alas niin, että ovi, jonka kautta he olivat menneet
sisään, jäi auki. Taistelut olivat siis täydessä vauhdissa ja edel-
lisenä päivänä oli viimeinen juna mennyt Pietariin. Edellämäinittu
kokous oli pidetty sitä edellisen päivän iltana.

Kummallakaan Tervolla ei kadulle tultuaan ollut kivääriä eikä
punaista nauhaa käsivarressaan. Ilman niitä oli vaikeata päästä kul-
kemaan kaupungilla. Samuli Tervolla oli matkassaan Lääninvaltuus-
kunnan kortit y.m. todisteita, mutta siitä ei valitetta, kysyttiin
vain, missä kivääri oli ja ilmoitettiin, että nyt ei enää tarvittu
virkaherroja.

Vindoin pääsivät Tervot erään osuusliikkeen ruokalaan, jossa tar-
joilijattarilla oli sen hetken tavan mukaan suuret punaiset ruse-
tit paassaan. S. Tervo pyysi eräältä sellaisen, sai, repäsi halki, otti
itselleen toisen puolen ja antoi Jussi Tervolle toisen puolen, ja
molemmat olivat tarpeellisilla merkeillä varustetut. Sitten he kier-
telivät kaupungilla etsien johtohenkilöitä ryhtyäkseen välittäjiksi
lopputilanteessa, mutta kaikki merkittävimmät miehet olivat jo pii-
lossa, ja niin päättyi välityspuuha.

Ulkona liikkuessaan pidätettiin S. Tervo kiväärin puutteen takia
jo viidennen kerran. Sanottiin, että on mentävä junaan vain, sillä
miehiä tarvitaan rintamalla. Asemalla määräsi kuitenkin eräs puna-
kaartilaispäällikkö, joka tunsi T:n, hänet laskettavaksi vapaaksi
huomauttaen, että hänellä on omat komennuksensa ja omat tehtävänsä.
Sitten lähti Tervo Loikkasiin. Papulan silta oli vartioitu, uudet
lupaliput olivat tulleet voimaan ja niissä piti olla määrätyn henki-
eräs
lön allekirjoitus. Tervolla oli vanhempi lappu, jossa oli vaadittu

nimikirjoitus~~ta~~ ja sen näyttämällä hän pääsi eteenpäin, vaikka se ei ollut asianmukainen todiste.

Loikkasissa ~~XXXX~~ T:llä oli asunto, mutta taistelujen aikana oli sijoitettava erään puuseppätehtaan alakertaan, jossa oli n. 80 naista ja lasta. Miehä oli vain 3-4, ja he pitivät huolta majoitetusta joukosta. Koko taistelujen ajan oli käytävä vuoroon asuinkerroksissa tarkastamassa sinne sijoitettujen oloja ja vartioimassa tulipalon varalta. Mitään tulipaloa ei kuitenkaan syttynyt, vaikka aivan lähellä taloa oli valkoisten pomminheittokone, joka heitti sytytyspommeja työläiskaupungin-osiin, Kelkkalaan y.m. Siellä ei ollut mitään sotilaskonteita ja se ärsytti jo majoituspaikassa olevia valkoisiakin, m.m. erästä rouvaa, joka hyvin hermostuneena ilmaisi tyytymättömyyttään.

S.

Viipurin valloituksen jälkeen Aroma ja Ahmala tulivat Tervon kotiin ja laativat pakosuunnitelmia. Tervo lupasi ~~XXXXXX~~ hankkia heille muutamaksi viikoksi oleskelupaikan. Miehet menivät kuitenkin, kun eivät olleet pahaa tehneet. Aromaalta olen kuullut heidän seikkailuistaan, joka päättyi siihen, että he kääntyivät Ahmalan pojan, jääkärimääpelin puoleen, ja pääsivät hänen välityksellään lähtemään kaupungista, mutta vangittiin myöhemmin.

Samuli Tervo kertoi, että hänet oli valittu Viipurin läänin Lääninvaltuuskuntaan tammi- ja helmikuun vaihteessa oikeastaan vastoin tahtoaan. Hän oli sodan alkaessa ollut aseellista toimintaa vastustavalla kannalla, ja siksi hän, kun pidettiin sos. dem. kunnallisjärjestön kokous, jossa valtuuskunnan jäsenet valittiin, meni mieluummin samaan liiketönt.?
aikaan pidettyyn liikennetyöntekijäin kokoukseen lähettäen vaimonsa edellämainittuun kokoukseen, ja koska arveli, että häntä tultaisiin paikkakunnalla tunnettuna henkilönä ehdottamaan Lääninvaltuuskuntaan jäseneksi, kehoitti vaimoaan ilmoittamaan, ettei hän voisi ottaa tehtävää vastaan. Siitä huolimatta kokous määräsi hänet siihen tehtävään. Vastaansanomiset eivät auttaneet ja useita epäröiviä ja aseellista toimintaa vastustavia kohdeltiin hyvin ankarasti. M.m. Kansan Työn päätoimittaja Evert? Huttunen, joka jyrkästi oli kirjoituksissaan tuominut kapinasuunnitelmat, vietiin kivaerien valissa esikuntaan vastamaan teoistaan. Siitä huolimatta Huttunen jatkoi kirjoituksiaan, sai ne päätoimittajana lehdessä julkaistuiksi, mutta aina oli hänen kirjoituksiinsa liitetty loppuun muun toimituksen puolesta peräkaneeetteja, joissa mustattiin hänen esityksiään.

Tervo sanoo vastustaneensa siis alussa kapinapuhia ja ilmoitta-

neensa ajatustapansa perusteluiksi sen, että vaikka vasemmisto sattumalta voittaisikin, niin ne samat joukot, jotka ovat olleet suunnitelmia toteuttamassa, huutavat johtajat myöhemmin alas, koska koko talouselämä oli sillä kannalla, etteivät he pystyisi sitä järjestämään. Kun tällaisia mielipiteitä esitettiin kokouksissa, oli tavallinen vastaus: "Alas porvarit ja kuula kalloon!" Torikokoukset ohjasivat tilannetta.

24/5 1918 vangittiin Samuli Tervo, eikä silloinkaan vielä tavattaessa, kutsuttiinhan vain ~~XXXXXXXXXXXX~~ määräaikana hotelli Belvedereen tutkittavaksi. Syynä oli se, että monet vaimot, joiden miehet olivat olleet tutkittavina lieventääkseen miestensä kohtaloa olivat tutkijoille huomauttaneet, että onpahan niin suuri herra kuin Tervokin vielä tuomitsematta ja tutkimattakin. Kun Tervo sai kutsun, kävi hän kaiken varalta valokuvassakin ennen tuomiolle menoa.

Tutkittaessa syytettiin Tervoa vallankumousoikeuden jäsenyydestä, millä perusteilla ilmianto Hän tiedusteli, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ oli tehty, mutta sanoi, ettei tahdo tietää ilmiantajaa, koska ei voisi sellaista antaa anteeksi, sillä ilmianto oli perätön. Pyysi vain tietää, mistä häntä syytetään, jotta voisi antaa selityksensä. Tuomari kysyi silloin: "Mitä Korhonen tähän sanoo?" ja silloin ilmestyi oven takaa eräs Viipurin Teatterin vahtimestari, joka ilmoitti, että Tervo oli ollut Työväentalolla tuomitsemassa. Mainittu henkilö kutsui paikalle toisenkin todistajan, joka ei kuitenkaan tuntenut Tervoa.

Asia selvisi kuitenkin Tervolle. Ilmianto ei ollut hänenkään mielestään aivan aiheeton, vaikkakin asianymmärtämättömyydestä ja tietämättömyydestä johtunut. Marraskuussa oli Tervo nim. ollut tutkijakunnassa, jossa kaikki kaupungin herrat tutkittiin. Tervo selitti asian tuomarille ja sanoi, ettei ilmianto hänen mielestään ollut tahallinen. Mainitussa tutkimistilaisuudessa oli kaikki tutkittavat päästetty vapaalle jalalle paitsi insinööri Kehvola, ~~joka~~ ~~XXXX~~ lähetettiin 2:n miliisipiiriin ~~XXXXTervonXXXXXXXXXXXX~~ vartiokonttoriin sieltä edelleen vapaaksi laskettavaksi, koska hän oli kansanjoukkojen vihaama eikä siis ilmeisesti turvattu. Tervo kertoi puhelimitse sinne soittamalla todennut, että hänet oli laskettu vapaaksi. Samalla totesi

Tervo tutkintotilaisuudessa, että marraskuun lakko oli jo eduskunnassakin sovittu, vieläpä monet siihen osaaottaneet työläiset olivat saaneet palkankin siltä ajalta. Tuomari yhtyi siihen käsitykseen, ettei se vaikuttanut asiaan.

Sitten käsiteltiin Tervon toimintaa Lääninvaltuuskunnan jäse-

nenä. Tuomari kysyi, ketä muita siellä oli. Tervo huomautti, ettei hän
taho vastata muiden puolesta, varsinkaan kun hän ei ilmeisesti tässä
asiassa kelpaa todistajaksi. Toivoi saavansa vastata vain omasta puo-
lestaan. Huomautti, että hän ~~XXXXXX~~ läänin raha-asioiden hoitajana oli-
si voinut ottaa rahaa matkaan ja paeta, ^{ja pelastua siten tilanteesta,} ~~XXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX~~.
Että hän ei ollut sitä tehnyt, osoitti, että häneen voidaan luottaa ja
että hänet voidaan laskea vapaalle jalalle, kunnes tutkimukset ovat
päättäneet. Lupasi kunnaiasanallaan olla aina tavattavissa, jos so-
sialidemokraatin kunniasanaan tällä hetkellä luotettaisiin. Tuomari
sanoi, että häällä on säännöt, joita hänen on noudatettava ja kehoitti
Tervoa kääntymään vapautuskysymyksessä komendantinviraston ~~publeen~~
ilmoittaen voivansa puoltaa anomusta. Sitten tuomari soittikin Ranta-
karille, joka oli komendantti. Siellä oli kuitenkin saksalaisia vie-
kotiin hyvästele-
raita, joten asia päättyi siihen. Tervo sai mennä ~~XXXXXX XXXXXXXX XXXXXXXX~~
mään ja sitten etsivään osastoon majoitettavaksi.